

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том 13

ВИДАВНИЦТВО ДЕРЖАВНОГО ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ
ЛЬВІВ — 1997

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПРИРОДОЗНАВЧИЙ МУЗЕЙ

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том 13

Здійснено за фінансовою підтримкою
українсько-польського
СП ТзОВ “Польтрансфер”

ВИДАВНИЦТВО ДЕРЖАВНОГО ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ
ЛЬВІВ — 1997

НАУКОВІ ЗАПИСКИ

Том 13

ВИДАВНИЦТВО ДЕРЖАВНОГО ПРИРОДОЗНАВЧОГО МУЗЕЮ
ЛЬВІВ — 1997

УДК 551.732+591.524+594.329+595.423+069.01

Наукові записки Державного природознавчого музею НАН України.— Львів, 1997.— Т. 13.— 130 с.

У збірнику вміщено статті з питань зоології, екології, геології та історії музею. Матеріали, наведені в збірнику, відбивають результати наукових досліджень, проведених в останні роки на території заходу України.

Для ґрунтових зоологів, малакологів, ентомологів, іхтіологів, орнітологів, геологів, працівників заповідників, національних парків, природознавчих і краєзнавчих музеїв.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Климишин О.С. (*відповідальний редактор*), Бокотей А.А. (*відповідальний секретар*), Дригант Д.М., Коновалова І.Б., Малиновський А.К., Меламуд В.В., Різун В.Б., Чорнобай Ю.М.

РЕЦЕНЗЕНТИ: Козловський М.П., Горбань І.М.

*Друкується за постановою вченої ради
Державного природознавчого музею
Національної академії наук України*

Наукове видання

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ НАУК УКРАЇНИ

Державний природознавчий музей

**НАУКОВІ ЗАПИСКИ
ДПМ НАН УКРАЇНИ**

Том 13

Відповідальний редактор О.С. Климишин

Комп'ютерний набір і верстка І.Г. Бронштейн

Адреса редакції:
290008 Львів, вул. Театральна, 18
Державний природознавчий музей НАН України
Телефон: (0322) 72-89-17

ISBN 5-7702-0493-1

© Наукові записки, 1997

fasciological situation on pastures which is determined density and age structures of populations.

Institute of Ecology of Carpathians, Lviv; Lviv State University named I. Franko

Author's address: 290000, Ukraine, Lviv, Chaikovsky Str., 17, Tsaryk Y
290005, Ukraine, Lviv, Hrushevsky Str., 4, Yavorsky Ivan

КОРОТКЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

Нові місця знахідок червонокнижних видів прямокрилих твердокрилих і лускокрилих комах (*Insecta: Orthoptera, Coleoptera, Lepidoptera*). — Доповнюють останнє видання Червоної книги України (1994) наступні знахідки спостереження: *Saga pedo* (Pallas, 1771) (фонди ДПМ В України, шафа — 941, коробка — 709, 1 екз.), етикетка "18.VII.1926 Kasowa góra ad Bouszow distr. Rohatyn" (Кляшук М.), зараз — пам'ятка природи Касова (Косова) гірського ок.с.Бовшів, Галицький р-н, Івано-Франківська обл. *Calosycophanta* (Linnaeus, 1758) 13.VI.1983 р. (1 екз.) с.Литовичів, Іваничівський р-н, Волинська обл. (Мороз Г.З.). *Rosalia alpina* (Linnaeus, 1758) 27.VII.1995 р. (2 екз.) Карпатський біосферний заповідник, КПП заповідника, с.Широкий Яр, Тячівський р-н, Закарпатська обл. (Яницький Т.П.). *Agrotis moschata* (Linnaeus, 1758) 27.VI.1993 р. (1 екз.) с.Великодобронський заказник, с.Драгиня 2 км S, Мукачівський р-н, Закарпатська обл. (Коновалова І.Б.). *Agria tau* (Linnaeus, 1758) 4.VI.1992 р. (1 екз.) заказник Лужки, ок.с.Вижен, Вижицький р-н, Чернівецька обл. (Сусуловський А.). *Endromis versicolora* (Linnaeus, 1758) 22.IV.1993 р. (2 екз.) 24.IV.1993 р. (3 екз.) м.Сколе 4 км E, Сколівський район, Львівська обл. (Яницький Т.П., Різун В.Б.). — Різун В.Б., Коновалова І.Б., Яницький Т.П. (Державний природознавчий музей НАН України, Львів).

UDC 594.983(477.8)

І.В. Свірлова

ВІСНІ ЗМІНИ У ВИДОВОМУ СКЛАДІ НАЗЕМНОЇ МАЛІКОФАУНИ ЛЬВОВА ЗА ОСТАННІ 100 РОКІВ

Систематичне вивчення наземних молюсків заходу Львівщини розпочалося у другій половині XIX ст. і пов'язане з роботами Й. Бонковського (Bakowski, 1884, 1892). Колекція цього дослідника зберігається у фондах державного природознавчого музею НАН України (Львів). На підставі вищезгаданих праць та колекції зроблена спроба порівняти сучасний видовий склад наземних груп молюсків з даними 100-річної давнини. Увага приділялась представникам родини *Helicidae*. Ці молюски відзначаються великими розмірами і легко помітні у природі. Тому зникнення окремих значайного 100 років тому у місті виду або появи нового виду легше зареєструвати у родині *Helicidae*, ніж в інших групах наземних молюсків, більшість з яких має невеликі розміри і веде прихований спосіб життя у ґрунті, листовій підстилці, гнізді деревині і т.д.

Молюсків збирали у серпні — вересні 1994 р. у місті та його околицях. Всього зібрано біля 30 видів, зокрема яких *Helleoidea* — 11, *Clausiliidae* — 3 і голих молюсків *Limacoidae* та *Arionidae* — 4, а також представники інших груп наземних молюсків.

З 5 видів *Helicidae*, відмічених Й. Бонковським (Bakowski, 1884, 1892), нами зібрані лише 4 (*Faustina faustina* (Rssm.), *Cepaea vindobonensis* (Pff.), *Helix pomatia* L., *H. lutescens* Rssm.). Усі згадані види молюсків значайні у місті та його околицях, місцями зустрічаються чисельні. Знайдені також 2 види роду *Cepaea*

(*C. hortensis* (Müll.) та *C. nemoralis* (L.)), які у XIX столітті взагалі не були відомі для заходу України. Зараз *C. hortensis* — один з найбільш звичайних великих наземних молюсків міста. Що стосується другого виду, знайдена одна невелика популяція у Стрийському парку, де вона живе разом з *C. hortensis*. Імовірно, ці види були завезені разом з декоративними рослинами.

З 7 видів *Clausiliidae*, відмічених Й. Бонковським нами зібрані лише 3 (*Cochlodina laminata* (Mont.), *Laciniaria plicata* (Drap.), *Clausilia dubia* Drap.). *C. plicata* звичайний в парках Львова, де живе великими популяціями, що взагалі характерно для цього виду (Лихарев, 1962). В околицях міста зібрано всього декілька особин *C. laminata* (Mont.). Знайдена досить велика популяція *C. dubia* Drap. на Чортівській Скелі у Винниківському лісопарку. Ця популяція існує там вже більше 100 років і відмічена ще Й. Бонковським. Загалом, фауна клаузіліїд міста вивчена нами недостатньо. При подальших детальніших дослідженнях можливе знаходження ще деяких видів, особливо в околицях міста.

У парках міста звичайними є 3 види голубих слимаків: *Limax maximus* L., *Arion subfuscus* (Drap.) та *Boetgerilla pallens* Simr. Перші два види відмічені у Львові Й. Бонковським. *B. pallens* Simr. у природних біотопах трапляється лише в Грузії. У середню Європу вид був завезений у другій половині XX століття разом з декоративними рослинами. Зараз відомий для багатьох європейських міст, серед яких і для Львова (Лихарев, Виктор, 1980). *B. pallens* Simr. знайдений також у великій кількості у ґрунті садово-городніх ділянок в околицях міста. Крім *A. subfuscus* (Drap.) Й. Бонковський відмітив для Львова також *A. brunneus* (Drap.), який зараз вважається лише кольоровою формою попереднього виду (Лихарев, Виктор, 1980).

У Винниківському лісопарку знайдений невідомий Й. Бонковським *Malacolimax tenellus* (Müll.).

Серед представників інших груп наземних молюсків у Львові знайдено такі розповсюджені види, як *Bradybaena perversa* (Müll.), *Helicella candicans* (Pff.), *Trichia hispida* (L.), *Succinea putris* L., *Cochlicopa lubrica* (Müll.), *Vallonia spirata* (Müll.), *Discus rotundatus* (Müll.), *Zonitoides nitidus* (Müll.) та деякі інші. Майже всі згадані види вказані Й. Бонковським для Львова, а *D. rotundatus* (Müll.) — лише для Львівської обл. (біля м. Перемишлян).

Таким чином, на даному етапі досліджень зібрана переважно половина видів молюсків, вказаних Й. Бонковським для Львова та його околиць. Знайдено лише деякі види, які були завезені у місто протягом останніх 100 років, очевидно, разом з декоративними рослинами (*C. hortensis* (Müll.), *C. nemoralis* (L.), *B. pallens* Simr.). Але переважна більшість виявлених молюсків належить місту протягом тривалого часу. Відмічена також наявність стійкості окремих популяцій, наприклад, популяції *C. dubia* Drap. на Чортівській Скелі. Ця популяція відома вже більше 100 років, хоча місце її розселення піддається сильному рекреаційному навантаженню.

Зібраного матеріалу недостатньо для відображення повної картини змін, які відбулися у видовому складі наземної малакофауни Львова за останні 100 років. Тому, надалі планується провести детальні дослідження молюсків родин *Hygromitidae*, *Pupillidae*, *Valloniidae*, *Styloniidae*, *Vitrinidae* та деяких інших.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- Лихарев В.М. Клаузіліїди (*Clausiliidae*) // Фауна СССР. — М.-Л.: Изд-во АН СССР, 1962. — 3, вып.4. — 317 с.
- Лихарев В.М., Виктор А.В. Слимаки фауны СССР и сопредельных стран (*Gastropoda terrestria nuda*) // Фауна СССР. — Л.: Наука, 1980. — 3, вып.5. — 438 с.

Bąkowski J. Mięczaki galicyjskie // Kosmos. — Lwów, 1884. — S.190-197, 275-283, 376-391, 477-490, 604-611, 680-761-789.

Bąkowski J. Mięczaki (*Mollusca*). — Lwów: Wyd-wo Muzeum Dzieduszyckich, 1892. — 264 p.

Державний природознавчий музей НАН України, Львів

Адреса автора: 290008, Україна, Львів, вул. Театральна, 18, Державний природознавчий музей НАН України, Сверлова Вячеславівна, тел.: 72-89-17

N. V. Sverlova

SOME CHANGES IN SPECIES STRUCTURE OF GROUND MOLLUSCS OF LVIV FOR THE LAST 100 YEARS

An attempt has been made to compare the present species structure of some groups of ground molluscs of Lviv and its outskirts (especially *Helicidae*) with the data of the second half of 19-th century (works by J. Bąkowski).

The majority of the collected species were found in the city 100 years ago. But since then some new species appeared (*Cepaea hortensis* (Müll.), *C. nemoralis* (Müll.), *Boetgerilla pallens* Simr.). Probably they were delivered with ornamental plants. On the present stage of investigation near the half of species indicated by J. Bąkowski have been collected. The further research will take place in this dissection.

State Museum of Natural History of National Academy of Sciences of Ukraine, Lviv

Author's address: 290008, Ukraine, Lviv, Teatralna Str., 18, State Museum of Natural History NASU, Sverlova N. V.

КОРОТКЕ ПОВІДОМЛЕННЯ

Parophonus mendax (Rossi, 1790) (*Coleoptera, Carabidae*) — новий вид для фауни України. — знайдений у серпні-березня 1995 р. (1 екз.) 8 км NE від м. Чоп Закарпатської області на болотистій ділянці 150-ти річного дубового лісу. — В. Б. Мателешко (Державний природознавчий музей НАН України, Львів). Мателешко О. Ю. (Ужгородський державний університет).

ISSN 0885-41/477/

Г. Подвійний

СТАНІС ФАУНИ ТВЕРДОКРИЛИХ ПІДРОДИНИ ПІДРОДИНИ ANOBIINAE I ANOBIINAE (ANOBIIDAE) ЗАХОДУ УКРАЇНИ

На території західних областей України на території має зареєстровано біля 40 видів твердокрилих з підродинами *Anobiidae*. Розподіл за підродинами і родинами здійснюється в такому порядку: *Hedobiinae* — 2 види (родина ролю (*Ptinomorphus* Muls.), *Dryophilinae* — 3 види (родина ролю (*Dryophilus* Chevrolat), *Ernobinae* — 9 видів з трьох родів (*Ernobius* Thomson, *Episernus* Thomson, *Probitium* Motschulsky), *Anobiinae* — 10 видів з шести родів (*Probitium* Motschulsky, *Hadrobregmus* Thomson, *Ernobium* Motschulsky, *Anobium* Fabricius, *Hemicoelus* Leconte, *Digomerus* Redtenbacher), *Ptilininae* — 2 види (родина ролю (*Ptilinus* Geoffr.), *Xyletininae* — 2 види з двох родів (*Xyletinus* Latreille, *Lasioderma* Stephens) і *Dorcatominae* — 9 видів в трьох родів (*Dorcatoma* Herbst, *Antus* Thomson, *Caenocara* Thomson).

Підродина *Ernobinae* Pic, 1912

Рід *Episernus* Thomson, 1863

Episernus angulicollis Thomson, 1863

Розповсюдження. Швейцарія, Швеція, Фінляндія, північна частина Східної Європи і Якутія. На території західних областей України знайдений у Львівській обл., в околицях смт Івано-Франкове (теперішня назва Інів) (Janów, 1915, A. Stöckel).

Рід *Ernobius* Thomson, 1859

Ernobius longicornis Sturm, 1837

Розповсюдження. Центральна і Північна Європа, північ і середня смуга Східної Європи,

З М І С Т

Зоологія і екологія

<i>Karplus' I.J.</i> Additional Description of <i>Folsomia duodecimoculata</i> Martynova, 1973 (<i>Collembola, Isotomidae</i>) from Ukraine	3
<i>Капрусь І.Я.</i> Деякі параметри різноманіття угруповань ногохвістків у корінних і похідних лісах Українських Карпат	8
<i>Меламуд В.В.</i> Панцерні кліщі (<i>Oribatei, Acariformes</i>) ґрунту та підстилки смерекових лісів Українських Карпат	24
<i>Стадниченко А.П., Градівський В.М.</i> Молюски роду <i>Lithoglyphus</i> (<i>Gastropoda, Pectinibranchia, Lithoglyphidae</i>) на Заході України	31
<i>Стадниченко А.П., Киричук Г.Е.</i> Значення особливостей будови порового апарату черепашки для таксономії молюсків надродина <i>Pisidioidea</i>	44
<i>Царик Й.В., Яворський І.П.</i> Гетерогенність популяцій малого ставковика (<i>Lymnaea truncatula</i> Müll., 1774) за щільністю і віковою структурою на пасовищах Передкарпаття та суміжних територій	57
<i>Сверлова Н.В.</i> Деякі зміни у видовому складі наземної малакофауни Львова за останні 100 років	65
<i>Подобівський С.С.</i> Каталог фауни твердокрилих підродин <i>Ernobiinae</i> і <i>Anobiinae</i> (<i>Anobiidae</i>) заходу України	69
<i>Гладунко І.Й., Павлюк Р.С.</i> Живлення струмкової форелі (<i>Salmo trutta</i> m. <i>fario</i> Linnaeus, 1758) у річках Сколівських Бескид	79
<i>Марисова І.В.</i> Скеляр (<i>Monticola saxatilis</i> L.) на заході України	83

<i>Таллош В.С.</i> Черношій норець (<i>Podiceps nigricollis</i> C.L. Brehm) у Тернопільській області України	88
---	----

Геологія

<i>Дригант Д.М., Карпенчук Ю.Р.</i> Стратиграфія кембрійських відкладів Передкарпатського прогину	94
---	----

Сторінки історії музею

<i>Климишин О.С.</i> Етапи розвитку природознавчого музею у Львові	114
--	-----

Короткі повідомлення

<i>Годунько Р.Й., Леснік В.В.</i> Личинки одноденок (<i>Ephemeroptera</i>) як компонент раціону денних видів риб	40
<i>Різун В.Б., Коновалова І.В., Яницький Т.П.</i> Нові місця знахідок червонокнижників видів прямокрилих, твердокрилих і лускокрилих комах (<i>Insecta: Orthoptera, Coleoptera, Lepidoptera</i>)	64
<i>Різун В.Б., Мателешко О.Ю.</i> <i>Parophonus mendax</i> (Rossi, 1790) (<i>Coleoptera, Carabidae</i>) — новий вид для фауни України	68
<i>Rizun V.B.</i> On study of <i>Carabus (Eucarabus) obsoletus</i> Sturm, 1815 (<i>Coleoptera, Carabidae</i>) bionomy	82
<i>Сусуловський А.С., Головачов О.В.</i> <i>Chiloplectus</i> Andrassy, 1984 (<i>Nematoda: Plectida</i>) — новий для фауни України рід нематод.	87
<i>Покин'череда В.Ф.</i> Зимівля рукокрилих на території Кузійського масиву Карпатського біосферного заповідника	124

Скільський І.В., Годованець Б.Й., Бучко В.В., Школьний І.С., Кучінік Л.В. Спостереження рідкісних і нечисленних видів птахів у Чернівецькій області.....	125
---	-----

CONTENTS

Zoology and Ecology

Kaprus' I.J. Additional Description of <i>Folsomia duodecimoculata</i> Martynova, 1973 (<i>Collembola, Isotomidae</i>) from Ukraine.....	3
Kaprus' I.J. Some Parameters of Springtails Communities Diversity in Virgin and Secondary Forests in the Ukrainian Carpathians.....	8
Melamud V.V. The Soil-Dwelling Oribatei Mites, (<i>Acariformes</i>) of the Ukrainian Carpathians Fir-Tree Forests	24
Stadnichenko A.P., Gradvsky V.M. <i>Lithoglyphus</i> (<i>Gastropoda, Pectinibranchia, Lithoglyphidae</i>) Molluscs of the West of Ukraine.....	31
Stadnichenko A.P., Kirichuk G.E. The Importance of Porey's System Structure Peculiarities of Shell for the Taxonomy of the <i>Pisidioidea</i> Molluscs	44
Tsaryk Y.V., Yavorsky I.P. The Density and Age Structure Heterogeneities of <i>Lymnaea truncatula</i> Müll., 1774 Populations on Pastures of Ciscarpathians and Adjoining Territories.....	57
Sverlova N.V. Some Changes in Species Structure of Ground Molluscs of Lviv for the Last 100 Years	65
Podobivsky S.S. Catalogue of Fauna of <i>Ernobiinae</i> and <i>Anobiinae</i> Beetles (<i>Coleoptera, Anobiidae</i>) from the West of Ukraine.....	69

Hladunko I.Y., Pauliuk R. S. Nourishment of Stream Trout (<i>Salmo trutta m. fario</i> Linnaeus, 1758) in the Rivers of Skolivski Beskydy Massif.....	79
Marysova I.V. Rock Thrush (<i>Monticola saxatilis</i> L.) in the West of Ukraine	83
Talposh V.S. Black-Necked Grebe (<i>Podiceps nigricollis</i> C.L. Brehm) in the Ternopil Region of the Ukraine.....	88

Geology

Drygant D.M., Karpenchuk Y.R. The Stratigraphy of the Cambrian Deposits in Carpathian Roredeep	94
---	----

Stages of the Museum History

Klymyshyn A.S. Stages of the Development of the Museum of Natural History in Lviv	114
--	-----

Short messages

Hodunko R.Y., Lesnik V.V. Mayflyer (<i>Ephemeroptera</i>) Larvae as Component of Nourishment of Some Fish Species	43
Rizun V.B., Konovalova I.B., Yanytsky T.P. New Localities of Red Data Book Species of Insects (<i>Insecta: Orthoptera, Coleoptera, Lepidoptera</i>).....	64
Rizun V.B., Mateleshko O.Y. <i>Parophonus mendax</i> (Rossi, 1790) (<i>Coleoptera, Carabidae</i>) — New Species for the Fauna of Ukraine.....	68
Rizun V.B. On study of <i>Carabus (Eucarabus) obsoletus</i> Sturm, 1815 (<i>Coleoptera, Carabidae</i>) bionomy.....	82
Susulovsky A.S., Golovachov A.V. <i>Chiloplectus</i> Andrassy, 1984 (<i>Nematoda: Plectida</i>) — New Genus of Nematodes for the Fauna of Ukraine.....	87